

DOI 10.31392/ONP.2786-6890.5(2).2023.03

UDC 376.015.31-056.264:5

**TRAINING STUDENTS
OF SPECIALITY
016 «SPECIAL
EDUCATION» TO
FORM IDEAS ABOUT
THE ENVIRONMENT
IN CHILDREN WITH
SEVERE SPEECH
DISORDERS**

Tetiana Artimonova

*Candidate of Philosophical Sciences (PhD),
Senior Lecturer at the Department of Speech
Therapy and Speech Psychology,
Dragomanov Ukrainian State University,
9 Pyrohova str., Kyiv, Ukraine
<https://orcid.org/0000-0002-6073-6963>
e-mail: t.p.artimonova@npu.edu.ua*

Abstract. *The article highlights approaches to the search for new forms, methods and means of training specialists in correctional pedagogy in the context of the security situation in the country. The directions of training of future speech therapists in modern experience are revealed: theoretical and methodological foundations of professional training of correctional teachers; application of innovative teaching methods for the development of communicative competence of future speech therapists; conceptual foundations of training a speech therapist to work with young children in higher education institutions in the context of integration into the European educational space; integrative training of a specialist in the context of inclusion, reflective and evaluative activity in the context of integrative professional development.*

The article describes the purpose, tasks and programme results of studying the educational component «Special Methods of Teaching Subject Disciplines» of the educational and professional programme «Speech Therapy» of the second (master's) level of higher education at the Dragomanov Ukrainian State University. On the example of the topics «Psychological and Pedagogical Bases of Acquaintance with the Environment in Primary School for Children with Severe Speech Disorders», «Tasks and Content of Acquaintance of Children with the Environment», «Forms, Methods and Techniques of Acquaintance of Children with Severe Speech Disorders with the Environment», «Acquaintance of Children with Social Environment», the peculiarities of professional training of future speech therapists to form ideas about the environment in children of this category are highlighted.

The research attention is drawn to the priority use of interactive technologies of situational modelling in working with students. The importance of using the method of role-playing games, «teaching by learning» and «immersion, living from the inside» technologies is emphasised. The attention of future speech therapists is focused on the classification of environmental components and methods of familiarisation with them, the importance of game activities with younger students, the effective use of methods of organising students' interaction and accumulation of social experience, which are implemented during the dialogue communication of students with severe speech impairments, which forms and supports joint learning activities.

Key words: *professional training of future speech therapists, children with severe speech impairment, primary education, environmental knowledge.*

DOI 10.31392/ONP.2786-6890.5(2).2023.03

УДК 376.015.31-056.264:5

**ПІДГОТОВКА
СТУДЕНТІВ
СПЕЦІАЛЬНОСТІ 016
«СПЕЦІАЛЬНА ОСВІТА»
ДО ФОРМУВАННЯ
УЯВЛЕНЬ ПРО
ДОВКІЛЛЯ У ДІТЕЙ
З ТЯЖКИМИ
ПОРУШЕННЯМИ
МОВЛЕННЯ**

Артімонова Т. П.

кандидат філософських наук,
старший викладач кафедри логопедії
та логопсихології,
Український державний університет
імені Михайла Драгоманова,
вул. Пирогова, 9, Київ, Україна,
<https://orcid.org/0000-0002-6073-6963>
e-mail: t.p.artimonova@npu.edu.ua

Анотація. У статті висвітлено підходи до пошуку нових форм, методів та засобів підготовки фахівців корекційної педагогіки в контексті безпекової ситуації в країні. Розкрито напрями підготовки студентів-майбутніх логопедів у сучасному досвіді: теоретичні та методологічні засади фахової підготовки корекційних педагогів; застосування інноваційних методів навчання для розвитку комунікативної компетентності майбутніх вчителів-логопедів; концептуальні засади підготовки логопеда до роботи з дітьми раннього віку у закладах вищої освіти в умовах інтеграції у європейський освітній простір; інтегративна підготовка фахівця в умовах інклюзії, рефлексивно-оцінна діяльність у контексті інтегративної професійної підготовки майбутніх логопедів; удосконалення фахової підготовки вчителів-логопедів до професійної діяльності в умовах інклюзивного навчання; проблеми організації практичної підготовки майбутніх логопедів.

Охарактеризовано мету, завдання та програмні результати вивчення освітнього компонента «Спеціальні методи викладання предметних дисциплін» освітньо-професійної програми «Логопедія» другого (магістерського) рівня вищої освіти в Українському державному університеті імені Михайла Драгоманова. На прикладі тем «Психолого-педагогічні основи ознайомлення з докільям у початковій школі для дітей з тяжкими порушеннями мовлення», «Завдання та зміст ознайомлення дітей з докільям», «Форми, методи і прийоми ознайомлення дітей з тяжкими порушеннями мовлення із докільям», «Ознайомлення дітей із соціальним докільям» висвітлено особливості фахової підготовки майбутніх логопедів до формування уявлень про докілья у дітей цієї категорії.

Звернено дослідницьку увагу на пріоритетне використання у роботі зі студентами інтерактивних технологій ситуативного моделювання. Наголошено на важливості використання методу сюжетно-рольових ігор, технологій «навчаючи вчусь» та «занурення, проживання зсередини». Здійснено фокусування уваги майбутніх логопедів на класифікації складників докілья та методиці ознайомлення з ними, важливості ігрової діяльності з молодшими школярами, ефективного використанні методів організації взаємодії учнів і накопичення соціального досвіду, що реалізуються під час діалогічного спілкування учнів з тяжкими порушеннями мовлення, яке утворює та підтримує сумісну навчальну діяльність.

Ключові слова: фахова підготовка майбутніх логопедів, діти з тяжким порушенням мовлення, початкова освіта, знання про докілья.

Вступ та сучасний стан проблеми дослідження. Загальновідомо, що в Україні, як і в інших провідних країнах світу, логопед є важливим фахівцем у сфері освіти та охорони здоров'я, діяльність якого спрямована на діагностику та корекцію порушень мовлення у дітей та дорослих. Робота логопеда є надзвичайно важливою для покращення якості життя та комунікаційних навичок осіб з порушеннями мовлення, адже сприяє їхній успішній інтеграції у суспільство та навчання, а також розвитку їхнього потенціалу. В умовах систематичних стресогенних ситуацій під час війни в Україні, проблема зі збільшенням кількості дітей з порушеннями мовлення зростає, тому підготовка фахівців спеціальності 016 «Спеціальна освіта» за спеціалізацією «Логопедія» стає пріоритетною для системи освіти.

Одним із освітніх компонентів, здатних забезпечити формування відповідних загальних та фахових компетентностей у майбутніх логопедів, є курс «Спеціальні методики викладання предметних дисциплін». Його змістово-технологічне забезпечення відіграє ключову роль у підготовці фахівців до формування уявлень про довкілля у дітей з тяжкими порушеннями мовлення, вдосконаленні їхніх мовленевих навичок, розширенні можливостей освіти та соціальної адаптації здобувачів освіти під час війни та у повоєнному відновленні.

У цьому зв'язку, **мета дослідження** полягає в узагальненні досвіду підготовки майбутніх логопедів до формування уявлень про довкілля у дітей з тяжкими порушеннями мовлення в процесі вивчення освітнього компоненту «Спеціальні методики викладання предметних дисциплін».

Для її реалізації було окреслено такі **завдання**: 1) аналіз нормативних та фахових джерел з проблем підготовки здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 016 «Спеціальна освіта» спеціалізації 016.01 «Логопедія» до роботи з дітьми з тяжкими порушеннями мовлення; 2) висвітлення досвіду впровадження освітнього компоненту «Спеціальні методики викладання предметних дисциплін» у освітньому процесі УДУ імені Михайла Драгоманова (на прикладі формування уявлень про довкілля у дітей з тяжкими порушеннями мовлення).

Розв'язання зазначених завдань уможливилось завдяки використанню низки теоретичних та емпіричних **методів**. Зокрема, аналіз та синтез фахових джерел з проблеми підготовки фахівців спеціальності 016 «Спеціальна освіта» зі спеціалізацією «Логопедія» до роботи з дітьми з тяжкими порушеннями мовлення; спостереження основного масиву студентів під час лекційних та практичних занять та узагальнення позитивного досвіду їх підготовки під час вивчення освітнього компоненту «Спеціальні методики викладання предметних дисциплін».

Виклад основного матеріалу дослідження. Втілюючи перше завдання нашої статті здійснено вивчення нормативної документації, фахових джерел з проблеми дослідження, у результаті чого встановлено, що проблема підготовки студентів – майбутніх логопедів у сучасному досвіді окреслюється такими науковими векторами: теоретичні та методологічні засади фахової підготовки корекційних педагогів (Н. Пахомова, В. Синьов, Н. Сінопальникова, Н. Федорова, М. Шеремет та інші); застосування інноваційних методів навчання для розвитку комунікативної компетентності майбутніх вчителів-логопедів (Н. Карпенко); концептуальні засади підготовки логопеда до роботи з дітьми раннього віку у закладах вищої освіти в умовах інтеграції в європейський освітній простір (Л. Федорович); інтегративна підготовка фахівця в умовах інклюзії, рефлексивно-оцінна діяльність у контексті інтегративної професійної підготовки майбутніх логопедів (Н. Пахомова); удосконалення фахової підготовки вчителів-логопедів до професійної діяльності в умовах інклюзивного навчан-

ня (О. Мартинчук); проблеми організації практичної підготовки майбутніх логопедів (Т. Бугаєнко, О. Ласточкіна, В. Литвиненко, Ю. Пінчук та ін.).

Заслуговує на увагу позиція О. Мартинчук, яка досліджує сутність та зміст професійної компетентності фахівців у сфері інклюзивного навчання дітей з тяжкими порушеннями мовлення. На її думку, «професійна компетентність логопеда у сфері інклюзивного навчання дітей з системними порушеннями мовлення визначається як інтегральна якість особистості, що проявляється у загальній здатності і готовності до виконання на високому рівні професійної діяльності у сфері інклюзивного навчання дітей з особливими потребами, здатності нести професійну відповідальність за результати цієї діяльності, постійно підвищувати рівень своєї професійної діяльності. Авторка зауважує, що компетентність фахівця у сфері інклюзивного навчання дітей з тяжкими порушеннями мовлення – це динамічна комбінація знань, вмінь і практичних навичок, необхідних для ефективної діяльності в якості організатора і виконавця програм інклюзивного навчання дітей з порушеннями мовленнєвої діяльності, а також способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, що визначають здатність корекційного педагога успішно здійснювати професійну та подальшу навчальну діяльність і є результатом навчання на певному рівні вищої освіти («бакалавр» та «магістр»» [3, с. 132].

Цікавими для роздумів є дослідження С. Цимбал-Слатвінської щодо тенденцій професійної підготовки майбутніх логопедів в умовах інформаційно-освітнього середовища закладів вищої освіти: «соціально-педагогічна зумовленість процесу підготовки майбутніх логопедів, яка орієнтована на міждисциплінарну інтеграцію в освітньому процесі; фундаменталізація загальної та спеціальної підготовки майбутніх логопедів; переорієнтація зі знаннєвої освітньої парадигми на діяльнісну, орієнтовану на формування готовності майбутнього логопеда до професійної діяльності; гуманістична спрямованість процесу підготовки фахівців до освіти дітей з порушеннями мовлення; інформатизація професійної підготовки майбутніх логопедів в умовах інформаційно-освітнього середовища; неперервність професійної підготовки майбутніх логопедів; інноваційний характер сучасної вищої освіти» [8, с. 264].

Науково значимою є думка Н. Пахомової та І. Баранець щодо організації логопедичної роботи в умовах воєнного часу, а відтак і змін підходів до підготовки фахівців відповідного профілю, яка має здійснюватися з урахуванням таких основних векторів: «міждисциплінарний підхід (тісна взаємодія фахівців галузі медицини, педагогіки і психології у подоланні наслідків психотравмуючої ситуації, в тому числі унормованості психоемоційного стану дитини із тяжкими порушеннями мовлення, що буде стійке підґрунтя для подальшої логопедичної роботи); логокорекційний підхід (застосування та ефективно поєднання традиційних та інноваційних методик у логопедичній роботі з дітьми із тяжкими порушеннями мовлення, що враховують пережитий негативний досвід і частково або повністю вирішують проблему мовленнєвого розвитку)» [5, с. 60].

Розгляд проблеми через призму Стандарту вищої освіти спеціальності 016 «Спеціальна освіта» другого (магістерського) рівня та відповідної освітньо-професійної програми, дозволяє нам констатувати, що зміст освітнього компоненту «Спеціальні методики викладання предметних дисциплін» загалом відображає основні вектори організації логопедичної роботи, окреслені вказаними вище авторами.

Висвітлюючи друге завдання статті, узагальнимо позитивний досвід підготовки студентів другого (магістерського) рівня вищої освіти (на прикладі формування уявлень про довкілля у дітей з тяжкими порушеннями мовлення) під час вивчення

курсу «Спеціальні методики викладання предметних дисциплін» обсягом 6 кредитів ЄКТС 180 годин.

Метою викладання означеної навчальної дисципліни є: формування і розвиток у студентів знання щодо цілісної системи знань, умінь та навичок шляхом вивчення науково-теоретичних основ зі спеціальних методик образотворчого мистецтва, трудового навчання та спеціальної методики «Я досліджую світ» для дітей з порушеннями мовлення [1].

Основними завданнями курсу, пов'язаними з формуванням уявлень про довкілля у дітей з тяжкими порушеннями мовлення, є:

- сформувати у студентів теоретичні знання з образотворчого мистецтва, трудового навчання, «Я досліджую світ» та методик навчання їх у початковій школі як складового компонента мистецької освітньої галузі, природничої освітньої галузі у початковій школі, змістові лінії мистецької освітньої галузі (сфера образотворчої та природничої діяльності) Державного стандарту початкової освіти;

- сформувати знання про зміст, форми, методи та засоби здійснення освітнього процесу відповідно до загальних цілей мистецької та природничої освітньої галузі, зокрема у сфері залучення учнів до образотворчого мистецтва та природознавства; практики у сучасному освітньому процесі початкової школи відповідно до вимог Концепції «Нова українська школа» в рамках методики навчання образотворчого мистецтва та природознавства, як складників мистецької та природничої освітніх галузей;

- забезпечити оволодіння умінням планувати та проводити заняття з ознайомлення з довкіллям, екскурсії в природу, ботанічні екскурсії та виставки тощо;

- забезпечити оволодіння умінням організувати та вести роботу в куточках досліджень НУШ, зимових садах, на навчально-дослідних ділянках школи;

- показати особливості роботи методики ознайомлення з навколишнім з дітьми з ТПМ, можливі труднощі засвоєння ними елементарних понять про навколишній світ та шляхи подолання цих труднощів [1].

Реалізація мети і завдань курсу сприяє формуванню у здобувачів магістерського рівня відповідних результатів навчання, що передбачені освітньо-професійною програмою «Логопедія» [4]. Зокрема, це: «здатність здійснювати аналіз еволюційних процесів у сфері освіти осіб з особливими освітніми потребами, обґрунтовувати власне бачення шляхів розв'язання наявних проблем (РН 1); розробляти та впроваджувати інноваційні методики і технології корекційно-розвивальної роботи з особами з особливими освітніми потребами, генерувати нові ідеї для удосконалення навчання, виховання, розвитку та соціалізації цих осіб (РН 3); аргументувати, планувати та надавати психолого-педагогічні та корекційно-розвиткові послуги (допомогу) відповідно до рівня функціонування, обмеження життєдіяльності та розвитку дитини з особливими освітніми потребами, забезпечувати ефективність власних дій (РН 5); встановлювати ефективну взаємодію з батьками, колегами, фахівцями, різними соціальними інституціями з метою забезпечення якості спеціальної та інклюзивної освіти на засадах партнерства (РН 6); організовувати та здійснювати методичний супровід процесу навчання, виховання й розвитку дітей з особливими освітніми потребами в умовах спеціальних закладів освіти та інклюзивного освітнього середовища; організовувати та здійснювати методичний супровід процесу навчання, виховання й розвитку дітей з особливими освітніми потребами в умовах спеціальних закладів освіти та інклюзивного освітнього середовища (РН 12)» [4, с. 5-6; 7].

Змістове наповнення курсу окреслюється такими модулями: «Основи та організація навчання образотворчого мистецтва у початковій школі для дітей з ТПМ»,

«Основи та організація трудового навчання у початковій школі для дітей з ТПМ», «Науково-методичні засади ознайомлення з методикою «Я досліджую світ» для дітей з ТПМ», «Спеціальна методика формування уявлень про довкілля для дітей з ТПМ». Щодо останнього модулю, то його вивчення розструктурується в темах, які безпосередньо пов'язані з проблемою щодо формування уявлень про довкілля у дітей з тяжкими порушеннями мовлення. Зокрема, «Психолого-педагогічні основи ознайомлення з довкіллям у початковій школі для дітей з тяжкими порушеннями мовлення», «Завдання та зміст ознайомлення дітей з довкіллям», «Форми, методи і прийоми ознайомлення дітей з ТПМ із довкіллям», «Ознайомлення дітей із соціальним довкіллям». Зупинимось на цьому детальніше.

Тема «Психолого-педагогічні основи ознайомлення з довкіллям у початковій школі для дітей з тяжкими порушеннями мовлення» забезпечує розуміння студентами предмету, об'єкту та суб'єкту спеціальних методик ознайомлення з довкіллям школярів початкової школи із ТПМ; розкриває наукові засади методики ознайомлення дітей з довкіллям у закладі освіти. Важливим є розуміння здобувачами освіти компонентів довкілля (природне, предметне, соціальне), принципів та наукових підходів спеціальної методики ознайомлення дітей з довкіллям; встановлення зв'язку спеціальної методики ознайомлення дітей із довкіллям з розвитком мовлення та ігровою діяльністю дітей із ТПМ у початковій школі.

При опрацюванні цієї теми, ми враховуємо напрацювання А. Богуш, Н. Гавриш, В. Ільченко, О. Максимової, Т. Марчій-Дмитраш щодо класифікації складників довкілля, методики ознайомлення з ними, важливості ігрової діяльності з дітьми дошкільного віку та молодшими школярами.

З теми «Завдання та зміст ознайомлення дітей з довкіллям» майбутні логопеди дізнаються про програмне забезпечення методики ознайомлення дітей із довкіллям у початкових класах, здійснюють аналіз програмових завдань ознайомлення молодших школярів із довкіллям; навчаються формулювати пізнавальні, розвивальні, корекційні та виховні завдання ознайомлення дітей з ТПМ із довкіллям; підбирають ефективні засоби ознайомлення дітей з довкіллям; проєктують та розробляють заняття з ознайомлення дітей із довкіллям з корекційною спрямованістю у логопедичних групах.

Особливу увагу ми приділяємо темі «Форми, методи і прийоми ознайомлення дітей з ТПМ із довкіллям», де студенти визначають дієві методи і прийоми ознайомлення дітей із предметним довкіллям. Через практичні вправи з групи інтерактивних технологій ситуативного моделювання, формуємо у студентів вміння підбирати форми та методи безпосереднього та опосередкованого ознайомлення з явищами довкілля в різних вікових групах. Важливим під час вивчення предметного довкілля є робота з роздатковим матеріалом (художніми та дидактичними картинками) та розробка змісту бесід за їх сюжетами, проведення віртуальних екскурсій, дидактичних ігор. Щодо ігор, то звертаємо особливу увагу на ігри, окреслені в публікації З. Ленів. На її думку, в ігровій формі є цілком можливим розвиток мовлення дитини, але водночас, «такі ігри повинні бути спрямовані на: розвиток артикуляційного апарату (артикуляційна гімнастика); розвиток сенсорики (слухового, зорового, кінестетичного сприймання); розвиток фонематичних процесів; розвиток голосу; розвиток дихання; ігрові прийоми для постановки звуків; ігрові прийоми для автоматизації звуків та диференціації (ігри на звуконаслідування, чистомовки); словникові ігри (для розвитку лексичного запасу (пасивного і активного)); ігри для збагачення граматичних конструкцій (лексико-граматичні); ігри

для розвитку, вправлення та закріплення звуків у зв'язному мовленні; розвиток просодики, а саме: темпу, ритму, модульованості голосу, тембру, інтонаційної забарвленості, наголосів тощо (логоритмічні); на розвитку дрібної моторики та кисті руки; мовно-рухливі ігри» [2].

Чільне місце під час вивчення цієї теми займає проблема організації спостережень у формуванні реалістичних уявлень і понять дітей про навколишній світ, зокрема у природному та предметному доквіллі. Провідним на практичних заняттях є відпрацювання через сюжетно-рольові ігри «Студент-вихователь/учитель» методики проведення екскурсій-оглядів, розглядання предметів і бесід про них, екскурсій за межі закладу освіти, віртуальних екскурсій.

Важливими для опанування майбутніми логопедами теми «Ознайомлення дітей із соціальним доквіллям» є розуміння ними: принципів взаємовідносин дітей і дорослих у сучасному освітньому просторі; ролі дорослого у становленні та розвитку особистості дитини; дорослого як зразку способу життя, можливості психологічної захищеності дитини дорослими, рівні наближеності дорослих до дитини в процесі виховання; стосунків з однолітками як чинником формування уявлень про соціальний і предметний світ; особливостей соціалізації дітей в колективі однолітків; методів та прийомів ознайомлення дітей з моральними категоріями відповідно до вікових категорій; важливості виховання любові до матері, рідного краю, Батьківщини, національних символів України; потреби формування у дітей основ економічної культури.

Науково і методично вагомий під час підготовки студентів магістратури до формування уявлень про соціальне доквілля у дітей з тяжкими порушеннями мовлення, на нашу думку, є доробок Ю. Рібцун. Вчена зауважує, що найбільш ефективними у цій ситуації будуть такі методи організації взаємодії учнів і накопичення соціального досвіду, що реалізуються під час діалогічного спілкування учнів, яке утворює та підтримує сумісну навчальну діяльність. З урахуванням ідей дослідниці, ми через технології «навчаючи вчусь» та «занурення, проживання зсередини» відпрацьовуємо рекомендовані нею методи: «а) засвоєння елементарних норм ведення діалогу; б) метод взаємоперевірки (за наданими вчителем зразками); в) метод взаємних завдань; г) виконання завдань, придуманих однокласниками, як у класі, так і вдома; ґ) метод сумісного знаходження кращого рішення; д) тимчасова робота в групах; е) створення ситуацій сумісних переживань» [6, с. 185].

Висновки і перспективи подальших досліджень. Таким чином, вивчення магістрами спеціальності 016 «Спеціальна освіта» освітнього компоненту «Спеціальні методики викладання предметних дисциплін» забезпечує реалізацію як міждисциплінарного, так і логокорекційного підходів у логопедичній роботі з дітьми із тяжкими порушеннями мовлення під час формування у них уявлень про природне, соціальне і предметне доквілля. Курс збагачує теоретичну підготовку студентів, закладає основи професійних умінь і навичок у майбутніх фахівців-логопедів для корекційної та освітньої роботи з особами, які мають порушення мовлення різного ґенезу.

Перспективним вважаємо розробку окремого спецкурсу з підготовки фахівців-логопедів до досліджуваної у статті діяльності з урахуванням загальних тенденцій логокорекційної роботи під час війни та післявоєнного відновлення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Артимонова Т. П. Програма навчальної дисципліни «Спеціальні методики викладання предметних дисциплін» для студентів другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 016 «Спеціальна освіта» за спеціалізацією 016.01 «Логопедія». Київ : УДУ імені Михайла Драгоманова, 2023. 10 с.
2. Ленів З. Відповідаємо на запитання. Навчання в інклюзивних класах дітей з тяжкими порушеннями мовлення. 2018. URL: <https://bit.ly/3McaxpV>
3. Мартинчук О. В. Сутність поняття та зміст професійної компетентності фахівців у сфері інклюзивного навчання дітей з тяжкими порушеннями мовлення. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 19. Корекційна педагогіка та спеціальна психологія*. 2014. Вип. 28. С. 130-136. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nchnpu_019_2014_28_30
4. Освітньо-професійна програма «Логопедія» другого (магістерського) рівня вищої освіти зі спеціальності 016 «Спеціальна освіта» за спеціалізацією 016.01 «Логопедія». 2022. URL: <https://bit.ly/40ntE6l>
5. Пахомова Н., Баранець І. Напрями корекційної роботи з дітьми із тяжкими порушеннями мовлення в умовах воєнного стану. *Науковий часопис УДУ імені Михайла Драгоманова. Серія 19. Корекційна педагогіка*. Випуск 43. 2022. С. 55-63. URL: <https://bit.ly/3tJDdA2>
6. Рібцун Ю. Учні початкових класів із тяжкими порушеннями мовлення : навчання та розвиток : навч.-метод. посіб. Львів : Світ, 2020. 264 с. URL: <https://bit.ly/3QbePix>
7. Стандарт вищої освіти спеціальності 016 «Спеціальна освіта» другого (магістерського) рівня вищої освіти. 2021. URL: <https://bit.ly/491Bsyh>
8. Цимбал-Слатвінська С. Тенденції професійної підготовки майбутніх логопедів в умовах інформаційно-освітнього середовища закладів вищої освіти. *Інноватика у вихованні. Зб. наук. пр.* Вип. 10 / упоряд. О. Б. Петренко ; ред. кол. : Н. М. Коляда, Н. Б. Грицай, Т. С. Ціпан та ін. Рівне : РДГУ, 2019. С. 258-268. URL: <https://bit.ly/46YKiv1>

REFERENCES:

1. Artimonova, T. P. (2023). Prohrama navchalnoi dystsypliny «Spetsialni metodyky vykladannia predmetnykh dystsyplin» dlia studentiv druhoho (mahisterskoho) rivnia vyshchoi osvity spetsialnosti 016 «Spetsialna osvita» za spetsializatsieiu «Lohopediia» [The program of the discipline “Special Methods of Teaching Subject Disciplines” for students of the second (master’s) level of higher education in the specialty 016 “Special Education”, specialization 016.01 “Speech Therapy”]. Kyiv : UDU imeni Mykhaila Drahomanova [in Ukrainian].
2. Leniv, Z. (2018). Vidpovidaiemo na zapytannia. Navchannia v inkluzyvnykh klasakh ditei z tiazhkymy porushenniamy movlennia [Answering questions. Education in inclusive classes for children with severe speech disorders]. Retrieved from: <https://bit.ly/3McaxpV> [in Ukrainian].
3. Martynchuk, O. V. (2014). Sutnist poniattia ta zmist profesiinoi kompetentnosti fakhivtsiv u sferi inkluzyvnoho navchannia ditei z tiazhkymy porushenniamy movlennia [The essence of the concept and content of professional competence of specialists in the field of inclusive education of children with severe speech disorders]. *Naukovyi chasopys NPU imeni M. P. Drahomanova. Serii 19. Korektsiina pedahohika ta spetsialna psykholohiia – Scientific Journal of the Drahomanov National Pedagogical University. Series 19. Correctional pedagogy and special psychology*, 28, 130-136. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nchnpu_019_2014_28_30 [in Ukrainian].
4. Osvitno-profesiina prohrama «Lohopediia» druhoho (mahisterskoho) rivnia vyshchoi osvity zi spetsialnosti 016 «Spetsialna osvita» za spetsializatsiieiu 016.01 «Lohopediia» [Educational and professional program “Speech Therapy” of the second (master’s) level of higher education in specialty 016 “Special Education”, specialization 016.01 “Speech Therapy”]. (2022). Retrieved from: <https://bit.ly/40ntE6l> [in Ukrainian].

5. Pakhomova, N., Baranets, I. (2022.) Napriamy korektsiinoi roboty z ditmy iz tiazhkymy porushenniamy movlennia v umovakh voiennoho stanu [Directions of correctional work with children with severe speech disorders under martial law]. *Naukovyi chasopys UDU imeni Mykhaila Drahomanova. Serii 19. Korektsiina pedahohika – Scientific Journal of the Drahomanov National Pedagogical University. Series 19. Correctional pedagogy and special psychology, 43, 55-63*. Retrieved from: <https://bit.ly/3tJDdA2> [in Ukrainian].

6. Ribtsun, Yu. (2020). Uchni pochatkovykh klasiv iz tiazhkymy porushenniamy movlennia: navchannia ta rozvytok [Primary school pupils with severe speech disorders: training and development] : navch.-metod. posib. Lviv : Svit. Retrieved from: <https://bit.ly/3QbePix> [in Ukrainian].

7. Standart vyshchoi osvity spetsialnosti 016 «Spetsialna osvita» druhoho (mahisterskoho) rivnia vyshchoi osvity [Standard of higher education in the specialty 016 “Special Education” of the second (master’s) level of higher education]. (2021). Retrieved from: <https://bit.ly/491Bsyh> [in Ukrainian].

8. Tsymbal-Slatvinska, S. (2019). Tendentsii profesiinoi pidhotovky maibutnikh lohopediv v umovakh informatsiino-osvitnoho seredovyscha zakladiv vyshchoi osvity [Trends in the professional training of future speech therapists in the information and educational environment of higher education institutions]. *Innovatyka u vykhovanni. Zb. nauk. pr. – Innovation in education. Collection of scientific articles, 10, 258-268*. Retrieved from: <https://bit.ly/46YKiv1> [in Ukrainian].